

Sygn. akt V CK 301/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 listopada 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Stanisław Dąbrowski

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa Banku (...) Spółki Akcyjnej w W.

przeciwko Zakładom Przemysłu Cukierniczego "M(...)" Spółce Akcyjnej w R.

o zapłatę

oraz z powództwa wzajemnego Zakładów Przemysłu Cukierniczego "M(...)" Spółki Akcyjnej w R. przeciwko Bankowi (...) Spółce Akcyjnej w W. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 4 listopada 2005 r., kasacji strony pozwanej (powoda wzajemnego) od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 28 października 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powódka Bank (...) Spółka Akcyjna w W. domagała się od pozwanej - Zakładów Przemysłu Cukierniczego „M.(...)” Spółki Akcyjnej w R. zapłaty kwoty 1.000.000 zł. Pozwana Spółka wystąpiła z pozwem wzajemnym domagając się łącznie kwoty 1.358.474,60 zł jako naprawienie szkody wyrządzonej przez powódkę w wyniku niezawiadomienia pozwanej jako poręczyciela o niewywiązywaniu się przez dłużnika z obowiązku spłaty kredytu.

Powództwo główne zostało w całości uwzględnione przez Sąd Okręgowy w G. wyrokiem częściowym z dnia 22 lutego 2002 r., a apelacja pozwanej od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 14 lutego 2003 r.

Orzekając o powództwie wzajemnym Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 22 stycznia 2004 r. zasądził na rzecz powódki wzajemnej kwotę 1.358.474,60 zł, a w pozostałej części oddalił powództwo. Ustalił, że w dniu 13 maja 1999 r. powodowy Bank udzielił ZPW „K.(...)” S.A. w B. kredytu obrotowego w wysokości 1.000.000 zł. Spłata miała nastąpić 11 listopada 2001 r., zaś w dniu 12 maja 2000 r. pozwana Spółka „M.(...)” poręczyła spłatę tego kredytu. Ponadto, 29 listopada 2000 r. pozwana złożyła deklarację dodatkowego zabezpieczenia kredytu poręczając weksel *in blanco* wystawiony przez kredytobiorcę.

W stosunku do Spółki „K.(...)” w dniu 28 lutego 2001 r. zostało otwarte postępowanie układowe umorzone jednak w dniu 4 września 2001 r. W dniu 17 grudnia 2001 r. została ogłoszona upadłość kredytobiorcy.

W dniu 30 kwietnia 2003 r. strony zawarły ugodę obejmującą zadłużenie pozwanej Spółki prawomocnie zasądzone.

Sąd Okręgowy ustalił także, że pozwana nie została w sposób należyty powiadomiona o niewywiązywaniu się dłużnika z obowiązku spłaty kredytu aż do dnia 12 lipca 2001 r. Wcześniejsze informacje były kierowane do osób nieupoważnionych do odbierania oświadczeń w imieniu osoby prawnej. Wierzytelność powódki wzajemnej w stosunku do dłużnika, za którego poręczyła nie zostanie zaspokojona. Dochodzona kwota stanowi równowartość należności zasądzonej od powódki wzajemnej i uiszczonej przez nią w wykonaniu zobowiązania zamiast dłużnika.

W tym stanie Sąd Okręgowy uznał, że powodowy Bank nie dopełnił obowiązku niezwłocznego poinformowania poręczyciela o niespłaceniu kredytu przez dłużnika

naruszając art. 880 k.c. Brak niezwłocznego powiadomienia poręczyciela o niewykonaniu przez dłużnika zobowiązania nie zwalnia prawdziwie poręczyciela z obowiązku spełnienia świadczenia w miejsce dłużnika, ale zobowiązuje wierzyciela do naprawienia szkody. Szkada ta może polegać, tak jak w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, na uniemożliwieniu poręczycielowi dochodzenia roszczenia zwrotnego od dłużnika, który w okresie pomiędzy zaprzestaniem spłacania kredytu a zawiadomieniem o tym poręczyciela, stał się niewypłacalny. Pozwana wzajemna nie wykazała przy tym, że niewykonanie obowiązku zawiadomienia poręczyciela nastąpiło na skutek okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności. Powódka wzajemna natomiast wykazała poniesienie szkody, gdyż jest oczywiste, że nie uzyska ona zaspokojenia w postępowaniu upadłościowym bowiem jej wierzytelność należy do grupy VI. Gdyby pozwana wzajemna wykonała obowiązek niezwłocznego powiadomienia poręczyciela (powódki wzajemnej) o niewykonaniu zobowiązania przez dłużnika, ta ostatnia miałaby możliwość zaspokoić swoje roszczenie regresowe w stosunku do Spółki K.(...). Ograniczenie możliwości zaspokojenia takiego roszczenia jest normalnym następstwem niedopełnienia obowiązku wynikającego z art. 880 k.c.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił zgłoszonego przez pozwaną wzajemną zarzutu wygaśnięcia zobowiązania na skutek zrzeczenia się roszczenia w ugodzie z dnia 30 kwietnia 2003 r., gdyż ugoda ta nie obejmuje roszczenia dochodzonego powództwem wzajemnym.

W wyniku apelacji pozwanej wzajemnej (Banku) Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 28 października 2004 r. zmienił orzeczenie Sądu pierwszej instancji i oddalił powództwo wzajemne. Sąd ten podzielił ustalenia, że do zawiadomienia pozwanego poręczyciela doszło dopiero w dniu 12 lipca 2001 r. Uznał jednak, że pomiędzy zaniechaniem pozwanej wzajemnej a określoną w pozwie wzajemnym szkodą powódki wzajemnej nie zachodzi normalny związek przyczynowy. Wykonanie przez poręczyciela zobowiązania, którego nie wykonał dłużnik nie oznacza, że służy mu roszczenie regresowe w ścisłym znaczeniu tego pojęcia. Poręczyciel wstępuje bowiem w prawa zaspokojonego wierzyciela, zatem dopiero z chwilą zaspokojenia wierzyciela nabywa roszczenie w stosunku do dłużnika, za którego poręczył. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy oznacza to, że powódka wzajemna nie miała możliwości zabezpieczenia swojego roszczenia aż do chwili spełnienia świadczenia ciążącego na dłużniku, a więc dopiero po dokonaniu wpłat w okresie od 2 maja 2003 r. do 21 listopada 2003 r. Wcześniej powódka wzajemna nie wstąpiła w prawa zaspokojonego wierzyciela i nie służyło jej

wobec dłużnika żadne roszczenie. Bez znaczenia pozostaje fakt wydania przeciwko powódce wzajemnej nakazu zapłaty w dniu 16 października 2001 r., a następnie wyroku częściowego z dnia 22 lutego 2002 r. Skoro ani w chwili zawiadomienia z dnia 12 lipca 2001 r. ani wniesienia pozwu wzajemnego nie istniało roszczenie powódki wzajemnej wobec dłużnika, nie miała ona możliwości wystąpienia z żądaniem zabezpieczenia powództwa.

W ocenie Sądu Apelacyjnego brak jest normalnego związku przyczynowego pomiędzy nienależytym wykonaniem umowy poręczenia przez pozwaną wzajemną a ewentualną szkodą powódki wzajemnej, która mogłaby powstać dopiero w chwili zaspokojenia wierzyciela, skoro pomiędzy opóźnionym zawiadomieniem a zaspokojeniem wierzyciela upłynął okres 22 - 28 miesięcy. Związek przyczynowy pomiędzy zaniechaniem pozwanej wzajemnej a szkodą powódki wzajemnej z tytułu pozbawienia możliwości zaspokojenia się z majątku dłużnika mógłby zaistnieć, gdyby pozwana niezwłocznie po zawiadomieniu jej przez wierzyciela wykonała swoje zobowiązanie poręczycielskie, a na skutek zwłoki wierzyciela roszczenie poręczyciela nie mogłoby zostać zaspokojone wobec likwidacji lub zmniejszenia majątku dłużnika. Tymczasem pomiędzy umorzeniem postępowania układowego a ogłoszeniem upadłości było możliwe zabezpieczenie roszczenia na majątku dłużnika, o ile poręczycielowi służyłoby roszczenie wynikające z zaspokojenia wierzyciela.

Kasacja pozwanej-powódki wzajemnej oparta została na obu podstawach kasacyjnych. W ramach naruszenia przepisów prawa materialnego wskazuje się art. 471 w związku z art. 361 § 1 k.c., art. 355 k.c. oraz art. 481 § 1 k.c. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania - art. 316 k.p.c., art. 382 oraz art. 233 k.p.c. w związku z art. 393¹ pkt 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie znajdują uzasadnienia zarzuty sformułowane przez skarżącego w ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania. Z treści kasacji wynika bowiem, że powódka wzajemna nie uwzględniła podstawowej konstrukcji prawnej, na której oparte zostało orzeczenie Sądu Apelacyjnego. Sąd ten trafnie wskazał, że o wystąpieniu szkody w rozmiarze wskazywanym przez powódkę wzajemną oraz normalnego związku przyczynowego pomiędzy tą szkodą a nienależytym wykonaniem przez pozwaną wzajemną umowy poręczenia zawartej pomiędzy stronami możnaby mówić jedynie wówczas, gdyby powódka wzajemna spełniła świadczenie, za spełnienie którego poręczyła. Dopiero wówczas bowiem stałaby się ona wierzycielem w stosunku do

dłużnika, za którego poręczyła. Zgodnie z art. 518 § 1 pkt 1 k.c. osoba trzecia, która spłaca wierzyciela, nabywa spłaconą wierzytelność do wysokości dokonanej zapłaty, jeżeli płaci cudzy dług, za który jest odpowiedzialna osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi. Przepis ten dotyczy m.in. poręczyciela, który wstępuje w prawa zaspokojonego wierzyciela do wysokości dokonanej zapłaty. Powódka wzajemna uzyskała zatem wierzytelność w stosunku do dłużnika, za którego spełniła świadczenie, po spełnieniu świadczenia, a właściwie nabywała tę wierzytelność w coraz większym rozmiarze płacąc kolejne raty należności w okresie od 2 maja 2003 r. do 21 listopada 2003 r. Wbrew zatem prezentowanemu stanowisku, w okresie od dnia 11 listopada 2000 r. do chwili opóźnionego powiadomienia jej o niespłaceniu kredytu przez dłużnika czyli do dnia 12 lipca 2001 r. nie mogła ani realizować ani zabezpieczyć roszczenia przeciwko dłużnikowi, gdyż żadne roszczenie w stosunku do dłużnika nie przysługiwało jej. Podobnie w okresie późniejszym, aż do roku 2003, kiedy to spełniła świadczenie, do którego zobowiązany był dłużnik. Bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy pozostaje zatem ocena, czy w okresie od 11 listopada 2000 r. do chwili ogłoszenia upadłości dłużnika istniała możliwość uzyskania z jego majątku zaspokojenia roszczenia.

Należy zauważyć, że Sąd Apelacyjny przyjął istnienie nienależytego wykonania zobowiązania wierzyciela wynikającego z umowy poręczenia. Wskazał, że zawiadomienie poręczyciela o niewykonaniu zobowiązania przez dłużnika nastąpiło z opóźnieniem, przy czym opóźnienie to było spowodowane okolicznościami, za które powodowy Bank ponosi odpowiedzialność. Sąd Apelacyjny przyjął natomiast, że nie wystąpił normalny związek przyczynowy pomiędzy nienależytym wykonaniem umowy poręczenia a szkodą w postaci wskazywanej przez powódkę wzajemną, tzn. kwoty, którą musiała zapłacić zamiast poręczyciela. Brak normalnego związku przyczynowego stanowił podstawę oddalenia powództwa wzajemnego. W tym kontekście w przeważającej części niezasadne są zarzuty naruszenia art. 471 w związku z art. 361 § 1 k.c.; całkowicie niezasadny jest zarzut naruszenia art. 355 k.c., gdyż Sąd Apelacyjny przyjął nienależyte wykonanie przez wierzyciela obowiązku zawiadomienia poręczyciela o opóźnieniu się dłużnika ze spełnieniem świadczenia.

Uszło natomiast uwagi Sądu Apelacyjnego, że powódka wzajemna poniosła jednak w pewnym zakresie szkodę będącą normalnym następstwem opóźnienia w zawiadomieniu jej o niespełnieniu świadczenia przez dłużnika, za którego poręczyła. Bezspornie ustalono bowiem, że powodowy Bank w sposób prawidłowy dokonał zawiadomienia powódki wzajemnej o niespełnieniu świadczenia przez dłużnika dopiero

w dniu 12 lipca 2001 r., mimo że dłużnik zaprzestał spłacania kredytu już w listopadzie 2000 r. W takiej sytuacji odsetki, których ciężar musiała ponieść powódka wzajemna za okres od chwili, w której powodowy Bank powinien dokonać zawiadomienia do chwili, w którym zawiadomienia tego dokonał, stanowią szkodę powódki wzajemnej. Ustalenie wysokości tej szkody nie jest jednak możliwe w postępowaniu kasacyjnym i z tego względu zaskarżony wyrok należało uchylić i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji kierując się treścią art. 393¹³ § 1 k.p.c. mającym w sprawie zastosowanie na mocy art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2005 r. Nr 13, poz. 98).